

ТКАЧУК

Ірина Ярославівна
Tkachuk.Iryna.IT@gmail.com

УДК [336.11] (477)

к.е.н., доцент, асистент,
Чернівецький національний
університет імені Юрія
ФедьковичаМЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ
ФІНАНСІВ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВАMETHODOLOGICAL BASIS OF STATE REGULATION OF CIVIL
SOCIETY FINANCESDOI: [https://doi.org/10.37634/efp.2020.9\(1\).4](https://doi.org/10.37634/efp.2020.9(1).4)**TKACHUK Iryna Yaroslavivna** – PhD in Economics, Associate Professor, Assistant, Chernivtsi National University after Yurii Fedkovych

У статті здійснено комплексне дослідження методологічних основ державного регулювання фінансів громадянського суспільства відповідно до узагальненої схеми методології діяльності. Досліджено основні характеристики діяльності держави у сфері регулювання фінансів громадянського суспільства, логічну та часову структури державної регулятивної діяльності у сфері фінансів громадянського суспільства. На підставі здійсненого дослідження сформовано авторську схему методологічних засад державного регулювання фінансів громадянського суспільства.

* * *

В статье осуществлено комплексное исследование методологических основ государственного регулирования финансов гражданского общества в соответствии с обобщенной схемой методологии деятельности. Исследованы основные характеристики деятельности государства в сфере регулирования финансов гражданского общества, логическую и временную структуры государственной регулятивной деятельности в сфере финансов гражданского общества. На основании проведенного исследования сформирована авторская схема методологических основ государственного регулирования финансов гражданского общества.

* * *

Civil society organizations can play an important role in the process of solving the significant social and economic problems at both the local and national levels. However, their contribution depends significantly on the environment in which they are functioning and on the current state of organizing of their finances. The current state of organizing and functioning of civil society finances depends on the state regulation process in this sphere. It is important that the state regulatory activity is carried out on the certain methodology. This article is devoted to the study of the basics of it.

The purpose of the paper is to reveal the methodological basis of state regulation of civil society finances.

The paper provides a comprehensive study of the methodological basis of state regulation of civil society finances in accordance with the generalized scheme of methodology of any activity. The main characteristics of state activity in the field of civil society finance regulation (features of state regulatory activity in the field of civil society finance, its principles, conditions and norms), logical structure of state regulatory activity in civil society finance (subjects, object of state regulatory activity, its forms, methods, means, results and consequences), as well as its time structure (phases, stages, stages) are studied.

On the basis of the carried out research the author's scheme of methodological bases of the state regulation of finances of the civil society is formed. Implementation of the state regulation of civil society finances in accordance with the elements of the proposed scheme is important, because it has a great impact on the results and consequences for the population, the state, business and business structures and for the civil society itself.

Ключові слова: методологія, методи дослідження, державне регулювання, громадянське суспільство, фінанси громадянського суспільства

Ключевые слова: методология, методы исследования, государственное регулирование, гражданское общество, финансы гражданского общества

Keywords: methodology, research methods, government regulation, civil society, civil society finance

ВСТУП

На сучасному етапі в економічно розвинених країнах світу роль ІГС у вирішенні низки важливих соціальних і економічних проблем, розбудові демократії та захисті прав населення є загально визнаною. Відповідно чи не щоденно з'являється велика кількість ІГС, мету діяльності яких ми визначили вище. Звичайно ІГС ведуть неприбуткову діяльність, тому вона звільняється від сплати податку на прибуток і низки інших податків (їхній перелік відрізняється у різних

країнах). З огляду на це, з одного боку НУО викликають інтерес у недобросовісних суб'єктів економіки, котрі розглядають їх з погляду реалізації різних сценаріїв фінансових афер, а з іншого – переважно ці організації мають невеликі розміри та не наймають професійних працівників, які несуть відповідальність за формування і використання фінансових ресурсів, тому доволі часто виникають ненавмисні правопорушення, що можуть призвести до виникнення серйозних наслідків для самих організацій, як, наприклад,

позбавлення статусу неприбутковості чи права самої організації на ведення її діяльності.

З огляду на вищесказане, держава повинна здійснювати регулювання сфери фінансів ГС. Проте воно має базуватися на чітко визначених методологічних засадах, щоб не порушити першорядні принципи діяльності самих НУО організацій, а саме принципи: добровільності створення, орієнтації на суспільну вигоду, співпраці з іншими суб'єктами для досягнення мети діяльності, підзвітності, рівності прав та свобод, правового захисту діяльності. Як зазначалося раніше, їх виділяють та визнають такі міжнародні організації: ОБСЄ, Бюро демократії, прав людини і праці США, Круглий стіл Ко та платформи неурядових організацій різних держав світу.

Варто зауважити, що українські вчені сформували певне бачення методологічних основ здійснення державного регулювання у сфері фінансів. Слід відзначити праці науковців, серед яких: В.М. Гаращук, Л.В. Гуцаленко, В.А. Дерій, М.М. Коцупатрий, Н.І. Пахолок, В.Ф. Піхоцький, І.С. Скоропад, І.Б. Стефанюк, Н.В. Шевченко та ін. Однак переважно дослідження цих вчених присвячені проблематиці фінансової науки загалом, тому необхідно дослідити методологічні засади державного регулювання саме у сфері фінансів ГС.

МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Для досягнення поставленої мети використано низку методів наукового дослідження, а саме: аналіз (для визначення та обґрунтування основних елементів методології дослідження фінансів громадянського суспільства); графічний (для наочного відображення окремих елементів методології державного регулювання фінансів громадянського суспільства); індукція та дедукція (у формуванні висновків).

МЕТА статті – розкрити методологічні засади державного регулювання фінансів громадянського суспільства.

РЕЗУЛЬТАТИ

Чітка державна регуляторна політика має важливе

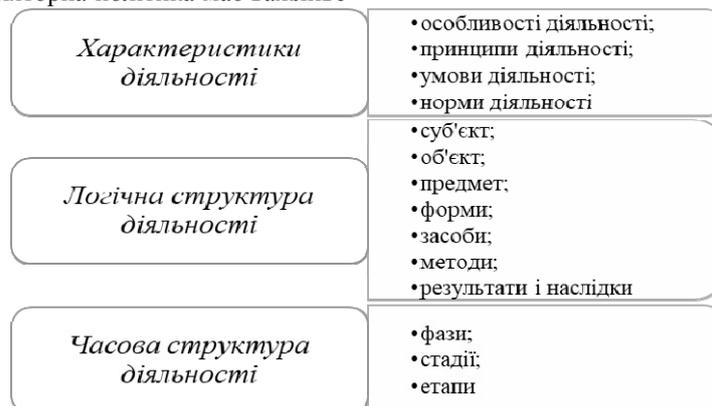

Рис. 1. Загальна схема методології будь-якої діяльності [розроблено автором на основі [14]]

Регулювання фінансів ГС – це специфічний вид діяльності, який передбачає розробку і впровадження нормативно-правових положень, що визначають дозволені законом межі існування ОГС та функціонування їхніх фінансів, тобто загалом йдеться про законотворчість. На нашу думку, основною метою державного регулювання фінансів ГС є сприяння ефективній діяльності і повноцінному розвитку ГС.

Основні нормативно-правові акти, що врегулю-

вання не тільки для державного управління, а й для сфери фінансів ГС, оскільки вона забезпечує два основних елементи, зокрема це: законність фінансів ГС, яка виявляється у дотриманні норм чинного законодавства стосовно формування, розподілу і використання фінансових ресурсів НУО, і дисципліна, що відповідно передбачає дотримання процедур та правил, визначених законодавчо. Проте для нашого дослідження насамперед важливо визначити сутність поняття «регулювання».

У науці, як і у практичній діяльності, досі не подано єдиного визначення категорії «регулювання». Однак більшість дослідників звичайно розуміє її як процес формування умов для оптимальних перебігу процесів в економіці та функціонування суб'єктів у тій чи іншій галузі [1, с. 172; 12, с. 97], вказуючи, що державне регулювання базується на нормативно-правовому регламентуванні. Інакше кажучи, держава реалізовує регуляторну функцію шляхом прийняття нормативно-правових актів різних рівнів, які створюють своєрідний плацдарм для взаємодії суб'єктів економічних відносин.

Розглянемо методологічні основи державного регулювання фінансів ГС.

Так, А.М. Новіков та Д.А. Новіков у своєму монументальному дослідженні методології визнають, що більшість наукових досліджень, які здійснюють вчені, виконуються без чіткого усвідомлення її змісту та значення [14, с. 10]. Зважаючи на важливість методології для всіх видів діяльності, науковці здійснили критичний аналіз існуючих підходів до трактування змісту, значення та структури методології. В результаті цього вони сформулювали узагальнену схему методології, яка має містити три елементи: *характеристики діяльності, логічну структуру діяльності, часову структуру діяльності*.

Відповідно до такої схеми на рис. 1. ми дослідимо почергово, як здійснюється регулювання сфери фінансів ГС в Україні.

вують діяльність ГС у нашій країні загалом та функціонування фінансів ГС, зокрема, наведено у табл. 1.

Отже, до основних характеристик діяльності належать особливості, умови, принципи і норми діяльності.

Особливості державного регулювання фінансів ГС виявляються, передусім, у специфіці самих фінансів ГС, які, як зазначалося вище, з інституційного погляду об'єднують у собі фінанси різних видів ГС. Ці інститути об'єднуються за ознакою мети діяльності,

не підпорядкованої отриманню прибутків. Таким чином, регуляторна діяльність держави у сфері фінансів ГС передусім спрямована не на зростання ВВП та РВП, підвищення інвестицій в економіку, зростання податкових надходжень до ДБУ тощо (як, наприклад, у разі регулювання діяльності суб'єктів господарува-

ння), а на створення таких умов, за яких стане можливим повноцінний розвиток самого ГС і здійснюватиметься виконання його змістових функцій у взаємодіях із державою, бізнесом та домогосподарствами.

Таблиця 1

Основні НПА, що регламентують діяльність ГС в Україні [складено автором на підставі названих нормативно-правових актів]

НПА	Набуття чинності	Примітки
ЗУ «Про свободу совісті та релігійні організації»	1991 р.	Чинний
ЗУ «Про об'єднання громадян»	1992 р.	Втратив чинність у 2012 р.
ЗУ «Про професійних творчих працівників та творчі спілки»	1997 р.	Чинний
ЗУ «Про професійні спілки, їх права та гарантії діяльності»	1999 р.	Чинний
ЗУ «Про органи самоорганізації населення»	2001 р.	Чинний
ЗУ «Про політичні партії в Україні»	2001 р.	Чинний
ЗУ «Про громадські об'єднання»	2013 р.	Чинний
ЗУ «Про організації роботодавців, їх об'єднання, права і гарантії їх діяльності»	2013 р.	Чинний
ЗУ «Про благодійну діяльність та благодійні організації»	2013 р.	Чинний

Проте слід зауважити, що особливість функціонування фінансів ГС в Україні полягає саме у тому, що державні органи влади й органи місцевого самоврядування не усвідомлюють масштаб переваг соціально-економічного характеру від діяльності ГС. Відповідно діяльність держави як регулятора, не зважаючи на декларування на всіх рівнях влади підтримки розвитку ГС і навіть розроблення Національної стратегії сприяння розвитку ГС в Україні на 2016-2020 рр. [16], є неактивною, а зміни у регуляторному полі здійснюються під тиском та за сприяння громадськості.

Водночас основний чинник, який сьогодні впливає на ГС нашої держави, – це те, що воно перебуває на етапі своєрідного переродження після тривалого періоду занепаду і неформальної заборони його функціонування (нагадаємо, що законна діяльність ГС у колишньому Радянському Союзі набула формального характеру клубів «за інтересами»). Відповідно активізація діяльності ГС, яка відбулася в Україні останнім часом та яка, очевидно, має як позитивні (розвиток демократії, залучення інвестицій, зростання інноваційного потенціалу, працевлаштування населення тощо), так і негативні наслідки (наприклад, використання ГС у процесі легалізації коштів, отриманих злочинним шляхом, та приховання доходів з метою ухилення від сплати податків тощо), слугує своєрідним зовнішнім чинником, що стимулює державу до коригування і вдосконалення існуючого регуляторного поля.

Ще один чинник, який впливає на діяльність держави з регулювання сфери фінансів ГС, – це нестійкість демократії у нашій державі. Так, за даними Міжнародної неурядової організації «Freedom House», рівень розвитку демократії в Україні, який вимірюється відповідним індексом, характеризується нестабільністю та змінюється залежно від того, хто обіймає керівні посади у державі.

Як відомо, в нашій державі більшість позитивних змін до законодавства здійснюється під тиском громадськості. Тому суспільний запит на підтримку розвитку ОГС зростає у період соціальних вибухів, яким властива циклічність.

Серед внутрішніх умов (чинників), що, на нашу думку, найбільш суттєво впливають на регуляторну діяльність держави у сфері фінансів ГС, потрібно виділити професійну підготовку осіб, які відповідають за розробку регуляторних актів, й існуючу систему нормативно-правових актів, що врегульовують діяльність ГС, зокрема управління фінансовими ресурсами.

Підготовка фахівців, які є відповідальними за розробку регуляторних актів у сфері фінансів ГС, мала б здійснюватися на основі міждисциплінарного принципу, оскільки саме ГС, як ми вже зауважували, стало об'єктом дослідження різних дисциплін. Однак в Україні такий принцип не виконується. Внаслідок цього ті особи, які є відповідальними за розробку регуляторних актів, здебільшого не володіють інформацією про особливості та перспективи розвитку фінансів ГС. Така ситуація також призвела до виникнення іншого чинника – великої кількості нормативно-правових актів, що регламентують діяльність ГС і функціонування фінансів ГС. Ці нормативно-правові акти часто дублюють існуючі норми, а інколи навіть виникають суперечності й невідповідності між окремими з них.

Норми (правила) діяльності держави з регулювання фінансів ГС виявляються у принципах законотворчої діяльності. Станом на сьогодні не розроблено принципів законотворчої діяльності у сфері фінансів ГС. Що ж стосується загальної практики законотворчої діяльності, то науковці, які вивчали означену проблематику, не дійшли спільної думки у цьому питанні.

Так, О. Копиленко та О. Богачова, аналізуючи законотворчий процес, обґрунтовують, що за методологічну основу законотворчого процесу необхідно брати «комплексний підхід з використанням філософських принципів єдності соціально-правового і гносеологічного аналізів, об'єктивності, історизму, конкретності істини» [9, с. 13]. До того ж ці вчені не виділяють окремо принципів законотворчої діяльності, стверджуючи, що вона має базуватися на загальнофілософських методах.

Водночас Н.Ю. Задирака у процесі вивчення теоретико-правових питань законотворчості розглядає принципи законотворчості у ролі своєрідного «запо-

біжника» від помилок законодавця, наголошуючи, що тільки їхнє дотримання може забезпечити прийняття демократичних нормативно-правових актів. До принципів законотворення ця дослідниця зараховує «принципи демократизму, законності, конституційності, науковості, використання правового досвіду, зв'язку з практикою, адекватного відображення нормативно-правових потреб, понятійної визначеності, моральної збалансованості, ретребутивної забезпеченості» [5, с. 10].

Зокрема, Т. Климчук здійснює виявлення критеріїв систематизації принципів законотворчості та поділяє їх на загальні й процедурні (спеціальні) [7, с. 63]. Загальними принципами вона називає «ті, на яких ґрунтується правотворча діяльність і які поширюються на законотворчість» [7, с. 64] та зараховує до них такі принципи: верховенства права; недопущення звуження змісту й обсягу прав і свобод людини та громадянина; законності; гуманізму; демократизму; гласності; науковості; моральності; системності; збереження національної самобутності й інтернаціоналізму; додержання міжнародних стандартів [7, с. 64-65]. До спеціальних принципів, на думку цієї вченої, належать «принципи оперативності, поєднання динамізму й стабільності, плановості, старанності та скрупульозності підготовки актів, професіоналізму, техніко-юридичної досконалості, урахування правового досвіду, зв'язку з практикою, інформаційності, колегіальності» [7, с. 65].

Викликає інтерес також класифікація принципів законотворчості, яку здійснив фахівець з юриспруденції М. Науменко. Основними принципами законотворчої діяльності він вважає принципи: ухвалення закону законодавчим органом; демократизму і гласності законотворчої діяльності; гуманізму; професіоналізму у здійсненні законотворчої діяльності; дотримання законодавчого регулювання; відповідності соціально-економічній ситуації; відповідності законодавства міжнародним нормам та стандартам [13].

Беручи до уваги вищеописані підходи і роблячи узагальнення, ми можемо підсумувати, що до найважливіших принципів законотворчої діяльності у сфері фінансів ГС належать принципи: історизму; демократизму; законності; конституційності; наукового обґрунтування; адекватного відображення нормативно-правових потреб; понятійної визначеності; недопущення звуження змісту й обсягу прав та свобод людини і громадянина; гласності; системності; збереження національної самобутності; додержання міжнародних стандартів; оперативності; плановості; старанності й скрупульозності підготовки актів; професіоналізму; техніко-юридичної досконалості; встановлення зв'язку з практикою.

Дотримання вищеперелічених принципів допоможе державі стати ефективною у процесі законотворення та здійснювати регулювання фінансів ГС релевантно до існуючих потреб.

Ми поділяємо думку теоретиків права про те, що поняття «законотворчість» є ширшим за поняття «законодавчість» і навіть вмщує його. Адже процес законотворення передбачає не лише процес ухвалення певного нормативно-правового акта, а й етапи його розробки, підготовки та оцінювання ефективності впровадження цього акта, що дає змогу вносити в нього

певні зміни і здійснювати коригування [3, с. 29-34].

З огляду на таке тлумачення категорії «законотворення» суб'єктами державного регулювання фінансів ГС є не лише органи законодавчої влади, які безпосередньо розглядають та ухвалюють окремі законодавчі акти, а й інші суб'єкти, які долучаються до процесу законотворення (йдеться як про законодавчу ініціативу, так і про безпосередню розробку НПА).

У ст. 93 КУ визначаються основні суб'єкти права законодавчої ініціативи. До них зараховано Президента України, народних депутатів України та Кабінет Міністрів України [8].

Однак, до законотворчої діяльності залучаються також інші учасники: ВРУ, органи виконавчої, судової влади і місцевого самоврядування, юридичні особи, об'єднання громадян, ПП, ГО, державні наукові установи, науково-дослідні центри, фахівців різних профілів тощо [11, с. 74]. Усі ці суб'єкти можуть долучатися до розробки певного нормативно-правового акта до моменту його передачі у Парламент, оскільки його можуть внести на розгляд тільки суб'єкти законодавчої ініціативи. У разі, якщо він потребує доопрацювання, то перелічені суб'єкти можуть знову долучатися до роботи над ним.

Об'єктом державного регулювання у сфері фінансів ГС є відносини соціально-економічного характеру, що супроводжують фінанси ІГС.

Предмет державного регулювання сфери фінансів ГС за своєю сутністю – це вужча категорія, ніж об'єкт. Проте В.Д. Сорокін уточнює, що як об'єкт державного регулювання слід розглядати «...не всі суспільні відносини, а лише ті з них, які об'єктивно, з цілого ряду причин потребують саме юридичного, тобто в принципі уніфікованого впливу на них з боку держави» [18, с. 10]. Таку думку поділяє також А.В. Поляков, який водночас зазначає: «До сфери правового регулювання мають входити ті відносини..., які займають своє місце в ієрархії соціальних цінностей» [15, с. 44]. Зокрема, О.М. Куракін стверджує, що у процесі визначення предмета державного регулювання важливо враховувати цілі такого регулювання. Змістом же спонтанного регулювання є «задоволення потреб суспільства у врегулюванні конкретної сфери відносин» [10, с. 29]. У цьому разі йдеться про врегулювання сфери фінансів ГС. Таким чином, предмет регуляторної діяльності держави – це економічні відносини, що виникають під час утворення й реєстрації ІГС, а також у процесі управління фінансовими ресурсами ІГС.

Форми впливу, які використовують державні органи влади з метою регулювання фінансів ГС, відображають зміст і мету державного втручання у сферу фінансів ГС. Загалом виділяють такі форми державної регулювання, як: *правотворча, правозастосовна, правоохоронна й організаційна* [17, с. 129-134].

Так, Т. Дідич, визначаючи *правотворчу діяльність* як «складне та багатогранне явище, що забезпечує формування норм національного та міжнародного права, їх оновлення та вдосконалення» [4, с. 156], слушно зауважує таке: «Правотворча діяльність є різновидом юридичної практичної діяльності, результатом здійснення якої є прийняття юридичних документів нормативно-правового характеру» [4, с. 156], при-

чому до суб'єктів правотворчої діяльності, крім держави, він зараховує: ГС, міжнародне співтовариство, органи місцевого самоврядування, ГО тощо. Таке багатоаспектне розуміння правотворчості, на думку цього науковця, відображає демократичний характер діяльності держави, оскільки вона спроможна ефективно співпрацювати як з ГС, так і з міжнародним співтовариством [4, с. 156]. З позиції регулювання фінансів ГС рівень співпраці держави, ГС та міжнародної спільноти у процесі правотворення слугує надзвичайно важливим чинником, що визначає як рівень спроможності ГС, так і готовність держави підтримувати ті інституції, які в перспективі можуть та навіть мають бути в опозиції до неї, виконуючи свої екзистенційні функції.

Правозастосовна форма державного регулювання виявляється у «...застосуванні норм права, що реалізується шляхом організації виконання законних та підзаконних актів, охорони від правопорушень» [2, с. 39]. Таким чином, правозастосування як форма державного регулювання реалізує норми права на практиці. Правозастосування передбачає визначення прав і обов'язків суб'єктів державного регулювання, відповідальності й санкцій самої норми права [20, с. 193]. До того ж М. Сікало наголошує: «Правозастосовна діяльність відбивається у виданні правових актів індивідуального характеру, що містять державно-владні розпорядження стосовно суб'єктивних прав і юридичних обов'язків різних органів, посадових осіб» [17, с. 131]. Отже, державне регулювання фінансів ГС передбачає не лише ухвалення конкретних норм права, що визначають особливості організації та існування ГС і функціонування їхніх фінансів, а й забезпечення їхнього виконання шляхом покладення прав, обов'язків та відповідальності на суб'єктів процесу державного

регулювання.

Правоохоронна форма державного регулювання фінансів ГС полягає у перевірці діяльності суб'єктів, які є учасниками фінансів ГС, відповідно до норм чинного законодавства. Така необхідність зумовлена існуванням можливості порушення норм чинного законодавства. Варто вказати, що порушення можуть бути як навмисними, так і ненавмисними. Навмисні порушення норм законодавства, що регулюють функціонування фінансів ГС в Україні, пов'язані з неприбутковим статусом самих організацій. Зокрема, існують порушення, пов'язані з приховуванням доходів, їхньою невідповідною реєстрацією, заміною одного джерела надходжень на інше, з використанням НУО у схемах легалізації коштів, отриманих злочинним шляхом тощо. Ненавмисні порушення найчастіше пов'язані з відсутністю компетентності в керівників і працівників НУО у сфері управління фінансовими ресурсами НУО та браком досвіду такої роботи.

Організаційна форма державного регулювання передбачає, що декларативна мета організаційної діяльності державних органів щодо фінансів ГС полягає у забезпеченні максимальної ефективності функціонування третього сектору в нашій державі. Проте фактично в Україні досі ні населення, ні органи державної влади переважно не усвідомлюють реального змісту і потенціалу його діяльності.

Потрібно наголосити, що організаційна діяльність органів державного регулювання полягає в роз'ясненні змісту чинних нормативно-правових актів, обґрунтуванні скасування окремих норм та ухвалення інших норм, проведенні нарад, розробленні методик й інструкцій тощо.

Коротко зміст форм державного регулювання фінансів ГС розкрито на рис. 2.

Правотворча форма	• забезпечення формування норм права, їхнього оновлення та вдосконалення; • визначення органів державної влади і місцевого самоврядування, ГС та його інститутів, міжнародної спільноти й ін. як суб'єктів правотворчої діяльності
Правозастосовна форма	• організація виконання норм права; • визначення обов'язків і повноважень суб'єктів процесу
Правоохоронна форма	• перевірка відповідності діяльності суб'єктів згідно з нормами чинного законодавства; • існування потенційної можливості виникнення правопорушень умисного та неумисного характеру як об'єктивна необхідність.
Організаційна форма	• роз'яснення змісту норм чинного законодавства, обґрунтування змін до нього, розробка інструкцій і методик та ін.

Рис. 2. Зміст основних форм державного регулювання фінансів ГС

Використання таких форм державного регулювання фінансів ГС у сукупності дає змогу цілковито реалізувати його основну мету, а саме: сприяння ефективній діяльності й повноцінному розвитку ГС.

Однак не менш важливе значення з погляду методології діяльності мають методи державного регулювання фінансів ГС, оскільки саме вони визначають специфічні способи і прийоми, що використовуються у процесі державного регулювання функціонування ГС та його інститутів взагалі й фінансів ГС зокрема.

Вітчизняні вчені в різний спосіб визначають і кла-

сифікують *методи*, які застосовуються у процесі регуляторної діяльності держави.

Так, М.С. Кельмана визначає, що до методів правового регулювання належать авторитарний метод, який є методом централізованого імперативного регулювання та базується на принципах субординації й підпорядкування, та автономний метод, який передбачає децентралізоване регулювання і основу якого становлять принцип координації й рівності [6, с. 85]. Застосування такого підходу згаданого вище вченого дає змогу поділити методи державного регулювання

на дві групи. Методи першої групи характеризуються жорсткою роллю держави і передбачають суворе дотримання принципів субординації та підпорядкування. Ці методи практично не враховують думку представників ГС. Методи другої групи застосовуються у разі, якщо відносини держави з ГС засновані швидше на партнерстві, ніж на підпорядкуванні. Таким чином, органи державної влади й місцевого са-

моврядування координують діяльність ІГС, визнаючи їх як повноцінних учасників суспільних відносин.

Водночас М. Сікало всі методи державного регулювання поділяє на дві великі групи: організаційно-розпорядчі (адміністративні) та економічні. До організаційно-розпорядчих методів відповідно входять методи організаційного впливу і методи оперативно-розпорядчого впливу [17, с. 129-134] (рис. 3).

Методи впливу (регулювання)		
Організаційно-розпорядчі (адміністративні)		Економічні
Організаційного впливу	Оперативно-розпорядчого впливу	
Регламентування	Постанови	Планування
Нормування	Накази	Прогнозування
Інструктування	Розпорядження	Стимулювання
–	Вказівки та резолюції	Ціноутворення
		Фінансово-кредитне регулювання (податки, страхування, лізинг тощо)

Рис. 3. Організаційно-розпорядчі та економічні методи державного регулювання [17, с. 133]

На рис. 3. відображено практично увесь спектр методів регулювання фінансів ГС, які використовує держава.

Залежно від того набору методів, які використовує держава з метою регулювання сфери фінансів ГС, можна говорити про рівень авторитарності державного управління, розвитку ГС та демократії у державі.

Зокрема, В.Д. Сорокін акцентує: «Механізм правового регулювання породжує юридичні наслідки» [18, с. 34]. Ми погоджуємося з цією тезою, але вважаємо, що у разі державного (правового) регулювання фінансів ГС наслідки є ширшими і стосуються не тільки юридичних норм.

Так, наслідки державного регулювання фінансів ГС тісно пов'язані з результатами діяльності самого ГС, нормативно-правове поле визначає правила й умови, відповідно до яких ІГС можуть здійснювати фандрайзингову діяльність, акумулювати фінансові ресурси та використовувати їх відповідно до цілей, визначених у статутах організації. Отже, результати державної регуляторної політики слід розглядати за чотирма напрямками: для населення держави, для бізнесу й підприємницьких структур, для держави і для самого ГС. Далі розглянемо їх більш детально.

Населення держави. Воно вважається першим очевидним вигодонабувачем діяльності ОГС, оскільки саме представники населення об'єднуються для досягнення інтересів індивідуального та суспільного характеру. Відповідно ефективність державного регулювання фінансів ГС передусім впливає на рівень добробуту й освіченості населення (зокрема, громадянської) та можливість брати участь в управлінні державою і вирішенні проблем локального та національного характеру.

Бізнес і підприємницькі структури. Рівні розвитку ГС та фінансової спроможності його інститутів, які великою мірою визначаються рівнем державного регулювання сфери фінансів ГС, впливають на купівельну спроможність населення, яка прямо залежить від рівнів їхньої освіченості й матеріального благополуччя. Тому державне регулювання фінансів ГС у підсумку впливає на прибутки, які отримують бізнес та підприємницькі структури в державі.

Держава. Регулювання фінансів ГС здійснює та-

кож вплив на саму державу, яка, власне, й є головним суб'єктом регулювання в особі уповноважених на це органів. Передусім від умов, що забезпечуються у державі на основі ведення регуляторної політики, суттєво залежить спроможність ГС (як організаційна, так і фінансова) вирішувати певні проблеми регіонального та національного рівнів, які делегує йому держава. Крім цього, зв'язок з ефективністю державного регулювання мають рівень розвитку демократії й процес становлення правової держави, від яких відповідно значною мірою залежить спроможність держави бути повноцінним гравцем на міжнародній арені.

Саме ГС. Для нього регуляторна діяльність держави і рівень її ефективності означають межі, в яких це суспільство може функціонувати, рівні організаційної та фінансової спроможності й рівень розвитку самого ГС, від яких у результаті залежить можливість виконання ним покладених суспільством функцій, серед яких: опозиційна, творча, захисна, допоміжна [19].

Часова структура діяльності держави з регулювання фінансів ГС передбачає поділ процесу законотворчості на етапи та стадії.

Зокрема, Н. Задирака поділяє процес законотворення на два етапи: передпроектний і проектний, уточнюючи, що кожен з етапів складається з окремих стадій [5, с. 10]. На нашу думку, такий підхід доцільно застосовувати, оскільки він дає змогу досліднику конкретизувати форми законотворчої діяльності та методи, які використовуються на кожному етапі. Більше того, Н. Задирака наголошує: «Дотримання принципів, етапів та стадій цього процесу є обов'язковим незалежно від структури законодавчого органу. Це дозволить знизити імовірність прийняття неефективних законів та гарантуватиме стабільний розвиток суспільних відносин» [5, с. 10]. Ми поділяємо таку думку, але варто додати, що забезпечити ефективність державного регулювання фінансів ГС можна в умовах поєднання саме цих трьох компонентів методології регулятивної діяльності держави: принципів, етапів і стадій.

З урахуванням всього вищевикладеного методологічні засади державного регулювання фінансів ГС графічно показано на рис. 4.

Рис. 4. Методологічні засади державного регулювання фінансів ГС

ВИСНОВКИ

Державне регулювання фінансів ГС – це важливий елемент фінансів ГС. Його необхідно здійснювати відповідно до чіткої методології, яка враховує основні характеристики (особливості, умови, норми та принципи), має логічну структуру (суб'єкти, об'єкт, предмет, засоби, форми, методи, результати державного регулювання) і є визначеною у часі. Від чіткості дотримання й повноти використовуваної методології державного регулювання фінансів ГС суттєво залежать результати регулювативної діяльності, що відповідно визначають роль, яка належить ГС у державі, та виконання цим суспільством покладених на нього функцій.

Список використаних джерел

1. Білик В.В. Державне регулювання інноваційно-інвестиційної діяльності. *Економіка і суспільство*. 2007. Вип. 10. С. 172-176.
2. Бурик З.М. Система методів державного регулювання сталого розвитку в Україні. *Актуальні проблеми державного управління*. 2016. № 1. С. 37-44.
3. Голубовська В.С. Законотворча діяльність в умовах розвитку інформаційного суспільства. *Правова інформатика*. 2013. № 4 (40). С. 29-34.
4. Дідич Т.О. Значення та роль держави в сфері правотворчої діяльності в сучасних умовах: постановка проблеми. *Альманах права*. 2012. Вип. 3. С. 156-160.
5. Задирака Н.Ю. Теоретико-правові питання законотворчості: дис. ... канд. юрид. наук. Київ, 2005. 16 с.
6. Кельман М.С. Загальна теорія держави і права: методологічні проблеми розвитку та системний аналіз. *Тернопіль: Терно-граф*, 2007. 152 с.
7. Климчук Т. Принципи законотворчої діяльності. *Історико-правовий часопис*. 2013. № 2. С. 63-67.
8. Конституція України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. Ст. 93. URL: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-вр>.
9. Копиленко О.Л., Богачова О.В. Законотворчий процес: стан і шляхи вдосконалення. *Scientific Papers of the Legislation Institute of the Verkhovna Rada of Ukraine*. 2010. № 1. С. 5-14.
10. Куракін О.М. Особливості предмета правового регулювання. *Часопис Київського університету права*. 2015. № 3. С. 28-33.
11. Лебедь Н.В. Суб'єкти законотворчої діяльності.

Статистика України. 2013. № 2. С. 72-76.

12. Намлієва Н.В. Принципові основи державного регулювання інвестиційної діяльності. *Економіка та управління національним господарством*. 2018. Вип. 23. С. 96-103.

13. Науменко М. *Законотворча діяльність в Україні: поняття та принципи*. Юридична консультація Миколи Науменка. URL: http://www.naumenko.com.ua/e-index.php?idPage_31

14. Новиков А.М., Новиков Д.А. *Методологія*. Москва: СИН-ТЕГ, 2010. 668 с.

15. Поляков А.В. *Общая теория права*. Санкт-Петербург: Юрид. центр Пресс, 2001. 642 с.

16. *Про сприяння розвитку громадянського суспільства в Україні на 2016–2020 рр.*: Указ Президента України від 26.02.2016 № 68/2016. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/ru/68/2016>.

17. Сікало М.В. Особливості застосування форм та методів державного регулювання ринку зерна в Україні. *Теорія та практика державного управління*. 2016. № 2. С. 129-134.

18. Сорокин В.Д. *Правовое регулирование: предмет и метод / под ред. И.Ф. Покровского*. Санкт-Петербург: Ин-т морск. права, 2000. 217 с.

19. Ткачук І.Я. Фінансове забезпечення діяльності громадських організацій України: дис. ... канд. екон. наук: 08.00.08 / Львів. нац. ун. ім. Івана Франка. Львів, 2016. 228 с.

20. Юрченко О. *Правовий механізм регулювання цін у системі державного управління*. Теоретичні та прикладні питання державотворення. 2014. № 14. С. 188-208.

References

1. Bilyk V. State regulation of innovation and investment activities. *Economy and society*. 2007. Issue 10. Pp. 172-176. (in Ukrainian).
2. Buryk Z. System of methods of state regulation of sustainable development in Ukraine. *Actual problems of public administration*. 2016. Vol. 1. pp. 37-44. (in Ukrainian).
3. Holubovska V. Legislative activity in the conditions of information society development. *Legal informatics*. 2013. Vol 4 (40). pp. 29-34. (in Ukrainian).
4. Didych T. The value and role of the state in the field of lawmaking in modern conditions: problem statement. *Almanac of Law*. 2012. Issue 3. pp. 156-160. (in Ukrainian).
5. Zadyraka N. *Theoretical and legal issues of lawmaking: PhD thesis*. Kyiv, 2005. 16 p. (in Ukrainian).

6. Kelman M. *General theory of state and law: methodological problems of development and systems analysis*. Ternopil: Terno-hraf, 2007. 152 p. (in Ukrainian).
7. Klymchuk T. *Principles of legislative activity. Historical and legal journal*. 2013. Vol. 2. pp. 63-67. (in Ukrainian).
8. *Constitution of Ukraine*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80> (in Ukrainian).
9. Kopylenko O., Bogachova O. *Legislative process: current state and ways of improvement. Scientific Papers of the Legislation Institute of the Verkhovna Rada of Ukraine*. 2010. Vol. 1. pp. 5-14. (in Ukrainian).
10. Kurakin O. *Features of the subject of legal regulation. Journal of Kyiv University of Law*. 2015. Vol. 3. pp. 28-33. (in Ukrainian).
11. Lebed N. *Subjects of legislative activity. Statistics of Ukraine*. 2013. Vol 2. pp. 72-76. (in Ukrainian).
12. Namlieva N. *Fundamental bases of state regulation of investment activity. Economics and management of the national economy*. 2018. Issue 23. pp. 96-103. (in Ukrainian).
13. Naumenko M. *Legislative activity in Ukraine: concepts and principles. Legal advice of Mykola Naumenko*. URL: http://www.naumenko.com.ua/e-index.php?idPage_=31 (in Ukrainian).
14. Novikov A., Novikov D. *Methodology*. Moscow: SINTEG, 2010. 668 p. (in Russian).
15. Poliakova A. *The general theory of law*. Saint Petersburg: Legal Center Press, 2001. 642 p. (in Russian).
16. *On promoting of the development of the civil society in Ukraine for 2016-2020: Decree of the President of Ukraine from 26.02.2016 № 68/2016*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/ru/68/2016>. (in Ukrainian)
17. Sikalo M. *Features of application of forms and methods of state regulation of the grain market in Ukraine. Theory and practice of public administration*. 2016. Vol. 2. pp. 129-134. (in Ukrainian).
18. Sorokin V. *Legal regulation: subject and method*. St. Petersburg: Institute of sea rights, 2000. 217 p. (in Ukrainian).
19. Tkachuk I. *Financing of the activity of NGOs in Ukraine: dis. ... cand. econ. sciences: 08.00.08 / Ivan Franko Lviv national university*. Lviv, 2016. 228 p. (in Ukrainian).
20. Yurchenko O. *Legal mechanism of price regulation in the system of public administration. Theoretical and applied issues of state formation*. 2014. Vol. 14. pp. 188-208. (in Ukrainian).